

Recenzija

AR LENGVA TAPTI PIRMUOJU PLATONO *LISIDO* DRAUGU LIETUVOJE? APIE DRAUGYSTĖS SLĖPINĮ IR VERTIMO IŠŠŪKIUS

Naglis Kardelis

Filosofijos istorijos ir logikos katedra
Vilniaus universitetas

Platonas. *Lisidas, arba Apie draugystę*. Iš senosios graikų kalbos vertė, įvada ir komentarus parašė Vilius Bartninkas. Vilnius: Aidai, 2014. 253 p. ISBN 978-609-95581-2-7.

Versti bet kurį Platono dialogą yra rimtas iššūkis kiekvienam vertėjui – tiek pradedančiajam, tiek patyrusiam. Šis iššūkis – tai bandymas suprasti, prisijaukinti ir savąja kalba prakalbinti svetimos kultūros tekstą, atstovaujantį ne tik praėjusiam laikui, tolimai istorinei epochai, bet ir visiškai kitai mentalinei erdvei. Tai lyg mėginimas *susidraugauti* su verčiamu tekstu: į Platono dialogą, kuris, dar būdamas neišverstas, jau iš pat pradžių regisi artimas širdžiai, brangus ir mielas, graikiškai tariant, *philos*, jo vertėjas savo gimtąja kalba privalo kreiptis taip, kad verčiamas tekstas atsilieptų, atvertų jame slypinčias filosofines prasmes, taip paliudydamas savo palankumą vertėjui, sakytume, pripažindamas jį kaip *draugą*. Nepakanka, kad vertėjas, rodydamas pastangą versti, išpažintų savo draugiškumą verčiamam tekstui – būtina, kad *pats tekstas* pripažintų vertėją kaip draugą, atsiliepdamas jam taip pat palankiai ir paliudydamas draugystės abipusiškumą.

Tai pasakytina apie kiekvieną Platono kūrinį – juo labiau apie tą, kuris tiesiogiai skirtas *draugo, draugystės* ir apskritai *to, kas miela, brangu, artima, draugiška, slėpiniui*. Dialogo *Lisidas, arba Apie draugystę* vertėjui į bet kurią kalbą tenka sunki užduotis ne tik kartu su dramatiniais šio teksto herojais aiškintis, kas yra tikrasis draugas ir tikroji draugystė, ne tik pajusti hermeneutinę empatiją verčiamam kūriniiui bei pademonstruoti supratimą atveriančio įsijautimo (*Einfühlung*) galias, bet ir atkakliomis tikro profesionalo pastangomis pasiekti, kad ir pats tekstas, įtaigiai prabilęs vertimo kalba, jį, vertėją, pripažintų kaip draugą – galbūt net virtualiai, įtaigios hermeneutinės iliuzijos būdu įtraukdamas šį naująjį draugą, atstovaujantį tolimos ateities laikui, kitai kalbai ir svetimai kultūrai, į uždarą ankstesnių draugų – dialoge draugaujančių draminių herojų – ratą.

Vertėjas, mėginantis *Lisidą* versti *pirma kartą* savojoje kalbinėje tradicijoje, su-

siduria su dar sunkesne užduotimi: mat jis siekia tapti *pirmuoju* šio draugystei skirto Platono dialogo *draugu* – ne tik pirmuoju *laike*, turint omenyje tai, kad anksčiau niekas minėto kūrinio dar nebuvo išvertęs į vertėjo gimtąją kalbą, bet ir pirmuoju *vertimo kokybės atžvilgiu*, nes buvimas *pirmuoju draugu*, kaip atskleidžia paties dialogo argumentas, įpareigoja būti *geriausiu draugu*, *etaloniniu* ir *archetipiniu* draugu – pačiu bet kokios draugystės matu.

Jau pati puikiu rezultatu vainikuota Kembridžo universiteto magistranto Viliaus Bartninko pastanga tapti pirmuoju Platono *Lisido* draugu, bent jau pirmuoju draugu iš lietuvių, atskleidžia didelę akademinę šio jauno vertėjo ir tyrėjo ambiciją bei liudija neeilinį jo talentą. Solidus puslapių šimto puslapių apimties lietuviškasis šio dialogo leidimas, kuriame pateikiamas ne tik įvadas, graikiškasis originalas su vertimu į lietuvių kalbą, bet ir labai išsamūs (šimto puslapių) analitiniai – filologiniai ir filosofiniai – komentarai, taip pat šiuolaikinę *Lisido* tyrimų būklę atspindinti bibliografija, yra tikras paminklas šiam palyginti neilgam, bet literatūriškai sodriam, žaismingam ir filosofiniu požiūriu turtinamam Platono kūriniai – paminklas, pastatytas vertėjo, iš tiesų verto tapti pirmuoju *Lisido* draugu lietuvių kultūroje. Rengiant spaudai lietuviškąjį šio dialogo leidimą ženkliai prisidėjo Lietuvos klasikų asociacija, finansiškai parėmė Kultūros rėmimo fondas. Doc. dr. Vytautas Ališauskas, oficialus šio leidybinio projekto vadovas, visą dialogo rengimo spaudai laiką buvo ir neformalus Viliaus Bartninko mokytojas – profesijos mentorius ir tiesiog kolega, nuostabus *akademiniis draugas*, dosniai dalijęsis su talentinguoju mokiniu vertimo meno paslaptimis, filosofinėmis įžvalgo-

mis, neįkainojama tekstologinės antikinių tekstų analizės ir hermeneutikos patirtimi.

Paėmęs į rankas šį solidų Platono *Lisido* leidimą net neįtartum, kad tai universitetinės bakalauro studijas bebaigiančio (ar ką tik pabaigusio) žmogaus darbas – veikiau pamanytum, jog tai patyrusio, seniai platonistikos baruose dirbančio mokslininko akademinės veiklos rezultatas. Ko vertas vien įvadinis straipsnis (p. 9–36), kuriame, nepaisant glaustumo, labai informatyviai pristatomas *Lisido* aporinio statuso klausimas, trys pagrindinės šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje plėtojamos šio teksto interpretacijos (pragmatinė, teleologinė ir pedagoginė), draugystės sampratų Platono ir Aristotelio filosofijoje santykis, ypač atkreipiant dėmesį į konceptualiąsias sąsajas tarp *Lisido* ir Aristotelio *Nikomacho etikos*, leidžiančias spėti apie svarią Platono suformuotos draugystės sampratos ir platoniskųjų svarstymų apie draugystės prigimtį konteksto įtaką Aristoteliiui, taip pat kitos su meniniais ir filosofiniais *Lisido* aspektais susijusios interpretacijos problemos.

Paskutinis poskyris *Draugystė ir politika* (p. 31–36) yra, mano galva, originaliausia ir moksliniu požiūriu vertingiausia *Įvado* dalis: joje brėžiamos mokslinėje ir filosofinėje literatūroje dar nenagrinėtos jungtys tarp šiuolaikinei politinei filosofijai aktualių konceptualiųjų draugo sąvokos sandų ir klasikiniuose tekstuose aptinkamų antikinių draugystės prigimties koncepcijų bei iš jų kylančių *Lisido* interpretacijos galimybių, jau anksčiau išsamiai analizuotų tradicinėje tekstologinės bei filologinės pakraipos platonistikoje. Aistringas ir kartu giliu teoriniu išmanymu grįstas Viliaus Bartninko domėjimasis aktualiomis šiuolaikinės politinės filosofijos problemomis,

nuosekliai kreipiamas į klasikinės filosofijos tyrimų sritį bei profesionaliai projektuojamas į jau egzistuojančių konkretaus antikinės filosofijos teksto interpretacijų lauką, duoda puikių ir visiškai netikėtų rezultatų: atsiveria galimybė šį mįslingą Platono dialogą ne tik geriau suprasti bei moksliskai ištirti, bet ir įtraukti į šiuolaikinių intelektualinių svarstymų kasdienybę, politinei filosofijai aktualių diskusijų lauką, kitaip tariant, paversti *Lisidą* kiekvieno iš mūsų draugu, lydinčiu mus kasdienių mąstymo kelionių labirintuose.

Draugo ir priešo, savo ir svetimo, svečio ir įsibrovėlio, neformalios draugystės ir formalios pakantos (tolerancijos) sąvokos bei su jomis siejami politinių diskusijų kontekstai tampa nepaprastai svarbūs konfliktų ir įvairiausių prieštaravimų draskomame dabarties pasaulyje, kuriame ne tik draugystė, bet ir paprasčiausias pasitikėjimas, pakantumas kitam ir kitokiam, gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, vienytis bendram tikslui ir siekti bendrojo gėrio virsta tikra retenybe, nuostabos ir pasigėrėjimo vertu reiškiniu. Šiuolaikiniame pasaulyje, kurio raidos logika yra tokia, kad jame visi visiems visais atžvilgiais pamažu virsta priešais ar bent nuožmiais konkurentais, Platono *Lisidas* iškyla kaip itin aktualus kūrinys, verčiantis susimąstyti apie mumyse slypintį – ar tragiškai prarastą – draugiškumo potencialą. Šis dialogas, užuot saldžiai ir banaliai raginęs mus vieniems su kitais draugauti, parodo, jog net pats mąstymas apie draugystę, apie giliausiąją jos prigimtį, kreipiantis mus prie pačios būties slėpinių, pagaliau net pats filosofinį konkuravimą atskleidžiantis ginčijimasis dėl draugo ir draugystės apibrėžties yra pajėgus mus paversti draugais: įsitraukę į intriguojančią minties kelionę ir

tapę savo filosofinių konkurentų, bandančių pateikti skirtingus atsakymus į klausimą, kas yra draugas, bendrakeleiviais, mes – didis paradoksas! – nejučia virstame savo konkurentų draugais – mat pradėdame gyventi tą patį minties gyvenimą, kaip ir jie, ir negalime šiame gyvenime išlikti bei išverti patys vieni, be draugų – be tų, kurie kartu su mumis keliauja tais pačiais poleminių diskusijų apie draugystės prigimtį keliais. Mes galime tapti ir išlikti draugais net nežinodami, kas iš tiesų yra draugas ir draugystė, net nebūdami suradę tikslių draugo ir draugystės apibrėžčių (antai nežinodami, kas yra vadinamasis *pirmasis draugas* – absoliutus draugo etalonas ir nekintantis be kokios draugystės matas).

Man regis, *Liside* iškylanti draugystės samprata yra unikali ir paradoksali tuo požiūriu, kad atskleidžia *praktinį filosofinės teorijos, taigi ir filosofijos apskritai potencialą*. Šis paradoksas susijęs su tuo, ką pavadinčiau *vaisingu filosofinės teorijos bergždumu*: filosofinė teorija, iš kurios būtų natūralu tikėtis pozityvių *teorinių* rezultatų, poleminės diskusijos metu pasirodo kaip nepajėgi tokių rezultatų pateikti, tačiau – visiškai paradoksaliu būdu – duoda teigiamą *praktinį* rezultatą, atsiskleidžiant kaip *vaisinga praktiškai*, nepaisant to, jog ką tik, tos pačios diskusijos metu, pasirodė *bergždžia teoriškai*.

Minėtas teorinio filosofinės teorijos bergždumo ir jos praktinio vaisingumo paradoksas būdingas ne tik daugumai ankstyvųjų (vadinamųjų sokratiškųjų), bet ir kai kuriems viduriniam (brandžiajam) ar net vėlyvajam laikotarpiui priskiriamų Platono dialogų: štai *Teaitete* po keleto visiškai bergždžių bandymų taip ir nepavyksta pateikti Sokratą tenkinančios paži-

nimo (žinojimo, supratimo – gr. *epistēmē*) apibrėžties, taigi rafinuota pažinimo sąvokos analize grįstas filosofinis teorizavimas atskleidžiamas kaip *teoriškai bergždžias*, bet kartu diskusijos pabaigoje konstatuojamas pozityvus praktinis rezultatas, šitaip pripažįstant, jog filosofinis teorizavimas davė praktinių vaisių, atsiskleidė kaip *vaisingas praktiškai* (anot Platono Sokrato, Teaitetas, taip ir nepajėgęs pateikti patenkinamos teorinės pažinimo apibrėžties, po diskusijos virto geresniu žmogumi, taigi, kaip galėtume pasakyti mes, būtent teorinių svarstymų paveiktas pasikeitė praktiškai, patyrė esminę etinę transformaciją).

Manychiau, ne tik *Lisido*, bet ir beveik visų ankstyvųjų bei daugelio vėlesniams kūrybos etapams priskiriamų Platono dialogų aporiškumą ir iš jo kylantį vadinamąjį filosofavimo rezultatų negatyvumą dera vertinti iš filosofinės teorijos teorinio bergždumo ir praktinio jos vaisingumo, kurį lemia ne koks nors įprastas praktinis veiksmas, o būtent teorizavimas, konceptualus teorinis judesys (kitai tariant, *teorijos praktikavimas*), požiūrio taško. Tai reiškia, kad ankstyviesiems ir kai kuriems vėlesnių laikotarpių Platono dialogams priskiriamas filosofavimo rezultatų negatyvumas nėra absoliutus: jį dera vertinti atsižvelgiant ne tik į lokalias, aiškiai fiksuotas analitinių argumentų sekas, kurių epistemologiniai rezultatai beveik visada Sokrato įvertinami kaip radikalai negatyvūs, bet ir į draminį kūrinįjį perteikto filosofinio pokalbio kontekstą, pagaliau į labai sudėtingą vienos ar kitos kūrinįjį analizuojamos filosofinės sąvokos aspektų sąveiką, paradoksalią jos dialektiką. Būtinai atsižvelgti į teorinius ir praktinius, analitinius (aiškiai lokalizuotus tekste) ir sintetinius aspektus, būdingus visam tekstui,

kaip visumai, arba tam tikru būdu – konceptualiai ar meninės raiškos lygmeniu – persmelkiančius visą kūrinį nuo pradžios iki pabaigos, įvertinti tai, kas tiesiogiai išsakyta žodžiu ir netiesiogiai išreikšta draminio veiksmu, perteikta teigiant, neigiant ar ironizuojant (t. y. iš dalies teigiant ir iš dalies neigiant).

Grįžtant prie svarstymų apie lietuviškąjį *Lisido* leidimą, verta pažymėti, kad įvardiniame straipsnyje glaustai nužymėtos dialogo interpretavimo gairės bei analitinės prieigos yra labai išsamiai išskleistos ir konkrečių teksto fragmentų analizei meistriškai pritaikytos *Komentare* (p. 137–237). Vilius Bartninkas, remdamasis įvairiais (ypač angliškais) *Lisido* vertimais ir atsižvelgdamas į tai, kaip paskiri, visų pirma analitiniai, dialogo fragmentai yra interpretuojami skirtingų tyrėjų, neretai kūrybingai pratęsia paties *Lisido* autoriaus savajame kūrinįjį pradėtas, bet ne iki galo išplėtotas analitines sekas, atskleisdamas net ir tas logines bandymų apibrėžti draugą ir „tai, kas draugiška“ (*to philon*), implikacijas, kurių neįžvelgė (arba kurias įžvelgė, bet ignoravo ir sąmoningai atsisakė plėtoti) pats Platonas.

Bartninko siekis savajame *Lisido* vertime išryškinti būtent politinei filosofijai svarbius aspektus, man regis, nulėmė ir pačią vertimo strategiją – ypač tais atvejais, kai, siekiant lietuviško teksto aiškumo bei raiškumo, abstraktesnę reikšmę turinčius graikiškus žodžius buvo pasirinkta versti konkretnės semantikos lietuviškais atitikmenimis.

Ryšciausias graikiškojo originalo sąvokų, savo semantiniu spektru apimančių tiek abstrakčius, tiek konkretnesnius reikšmės atspalvius, pavyzdys yra sudaiktavardėjusios graikiško būdvardžio *philos*

„mielas“ vyriškosios ir niekatrosios giminės formos: turint galvoje tai, jog semantiškai artimuose ar net tapačiuose *Lisido* (ypač jo antrosios dalies) kontekstuose Platonas, pasitelkdamas semantiškai žaismingas panašios reikšmės gramatiškai artimų formų variacijas, pakaitomis vartoja tai sudaiktavardėjusią šio būdvardžio vyriškosios giminės formą (*ho*) *philos* „draugas“, tai sudaiktavardėjusią jo niekatrosios giminės formą (*to*) *philon* „tai, kas miela; tai, kas draugiška“, dialoge išryškėja filosofiniu požiūriu itin svarbios draugo ir draugystės sąvokų (kurios *prima facie* atrodo labai konkrečios ir palyginti siauros – priklausančios vien socialinei bei politinei plotmėms) projekcijos į gerokai abstraktesnę ir universalesnę „to, kas miela“ – patrauklumo pačia bendriausia prasme ar net pozityvumo bei vertingumo apskritai – lygmenį.

Sudaiktavardėjusias būdvardžio *philos* skirtingų giminių formas išradingai varijuojančiam Platonui svarbu atkreipti skaitytojo dėmesį į tai, jog palyginti konkrečią reikšmę turinčių draugo ir draugystės sąvokų analizė galų gale atveda prie gerokai bendresnių išvadų, pranokstančių socialumo ir politikos sritį, o sykiu atskleidžiančių teorinį – abstraktų ir universalų – minėtų konkrečių sąvokų potencialą. Svarbu tai, kad sudaiktavardėjusio būdvardžio *philos* galininko linksniu vartojamos vyriškosios ir niekatrosios giminės formos (išskyrus artikelius) sutampa – plg. (*ton*) *philon* ir (*to*) *philon*. Jei šio žodžio vyriškosios ir niekatrosios giminės galininko formų artikeliai – kaip neretai nutinka – tekste yra praleidžiami ir tik numanomi iš sakinio ar visos frazės konteksto, minėtos formos tampa formaliai gramatiškai neatskiriamos, nors iš konteksto paprastai visada

būna aišku, kas turima galvoje – *draugas* ar *tai, kas miela*: kaip tik tada semantinė konkrečios ir abstrakčios reikšmių interferencija ir atsiskleidžia žaismingiausiais ir filosofiškausiai produktyviausiais pavidalais. Nors beveik visada galime tiksliai atpažinti, kuri – konkretesnė ar abstraktesnė – reikšmė išryškinta kaip pagrindinė, dėl formalaus minėtų formų, pavartotų be tiesiogiai jas diferencijuojančio artikelio, tapatumo mes, skaitydami graikiškąjį originalą, visada matome ir antrąją (tiesiogiai gramatiškai nerealizuotą) reikšmę ir galime gėrėtis potencialiu semantiniu abstrakčios ir konkrečios reikšmių žaismu.

Deja, net geriausiuose lietuviškuose Platono dialogų vertimuose, kaip ir vertimuose į kitas kalbas, panašaus reikšmių žaismo dažniausiai neįmanoma perteikti – tenka, priklausomai nuo konkretaus verčiamos teksto vietos konteksto ar pasirinktos bendrosios vertimo strategijos, rinktis kurį nors vieną – konkretesnę ar abstraktesnę – kalbos, į kurią verčiama, atitikmenį, aiškiai suvokiant, kad nepavyks perteikti graikiškajam originalui būdingo bendresnės ir konkretesnės reikšmių žaismo.

Panašią konkretesnės ar abstraktesnės reikšmės pasirinkimo dilemą turėjo spręsti ir *Lisido* vertėjas į lietuvių kalbą. Dažnai net ir tais atvejais, kai graikiškajame originale įvairiais linksniais akivaizdžiai pavartota niekatrosios giminės forma (*to*) *philon* (su artikeliu ar be jo), Bartninkas, užuot pasirinkęs lietuviškąjį atitikmenį „tai, kas miela“ (ar „tai, kas draugiška“), renkasi atitikmenį „draugas“ – taip, tartum atitinkamoje verčiamo graikiškojo originalo vietoje būtų buvęs pavartotas žodis (*ho*) *philos* „draugas“. Tokių vietų vis dažniau pasitaiko antrojoje dialogo dalyje, kai nuo konkrečių draugo apibūdinimų pereinama

prie vis abstraktesnės sąvokų „draugas“ / „tai, kas miela“ analizės – ypač tada, kai Sokratas draugo sąvoką pradeda svarstyti ne su kuriuo nors vienu berniuku (Lisidu ar Meneksenu), kaip buvo daręs anksčiau, o su jais abiem kartu (213d–222e). Kaip dialogo atkarpos, kurioje Platonas abstrakčiai svarsto apie (*to philon* „tai, kas miela“ (mintyje, be abejo, turėdamas ir „draugą“), pavyzdį galima pateikti teksto fragmentą 216a–c (daug panašių vietų galima rasti iki pat 222e – Sokrato pokalbio su abiem berniukais kartu pabaigos).

Vis dėlto Bartninko strategiją daugelyje antrosios *Lisido* dalies vietų graikiškojo originalo (*to philon*) versti ne lietuviškuoju atitikmeniu „tai, kas miela“ (kaip būtų natūralu tikėtis ir kaip galbūt būtų norėję gramatiškai tikslesnio vertimo šalininkai), o atitikmeniu „draugas“, galima, manding, paaiškinti dviem motyvais. Pirma, sintaksės požiūriu neretai ir šiaip komplikuoju Platono sakinių vertimuose pernelyg dažnai pasikartojanti ir visais linksniais linkniuojama frazė „tai, kas miela“ (ar „tai, kas draugiška“), stokojanti graikiškajam (*to philon*) būdingo lakoniškumo bei grakštumo, tikėtina, būtų kiek apsunkinusi šio kitais atžvilgiais labai mielo teksto skaitymą. Antra, Bartninkas, šį Platono kūrinių skaitydamas ne šiaip filosofo, o būtent *politikos filosofo* akimis, matyt, niekaip nenorėjo paleisti iš akių jam itin aktualios *konkrečios politinės* draugo fenomeno svarstybų plotmės. Kuris nors kitas šio kūrinio vertėjas, kuriam politinė filosofija nėra tokios didelės intelektualinės aistros objektas, be abejo, būtų mielai pasidavęs graikiškojo originalo semantinių žaismių sugestijoms ir, Platono vedamas už rankos, būtų išėjęs į „to, kas miela“ universaliu ir pačiu abstrakčiausiu būdu, lankas.

Akivaizdu, kad bet kuris Platono dialogo vertimas yra tik vertėjo pasirinkta interpretacija: nesant jokios galimybės vertimu perteikti visą graikiškajam originalui būdingą žodžių bei jų reikšmių žaismo žavesį, vertėjas būna priverstas originalaus teksto kristalą skaitytojui pakreipti viena ar kita jam įdomesne bei ryškiau spindinčia briauna.

Pabaigoje verta pabrėžti, kad *Liside* atsiskleidžiantis Platono dėmesys draugystės fenomenui nėra atsitiktinis, kaip nėra atsitiktinės ir literatūrinio požiūriu meistriškai panaudotos sąsajos su Hermio globojama tikrovės sritimi, taip pat „slenkstinė“ dialogo dramatinio veiksmo vieta – palestra, įkurta išorinėje Atėnų miesto sienoje, sakykume, ant ribos, skiriančios ir tuo pat metu jungiančios tai, kas yra miesto viduje ir jo išorėje. Draugo ir draugystės fenomenas, be jam būdingo konkretaus socialinio ir politinio prasmų horizonto, abstrakčiu ir teoriškai universaliu būdu ženklina slenkstį, skiriančią ir sykiu jungiančią *sau pačiam* (kaip savo paties atžvilgiu *tam pačiam*) ir *priešui* (kaip savo paties atžvilgiu *kitam*) atstovaujančias zonas. Vėlesniais kūrybos laikotarpiais parašytuose dialoguose, tokiuose kaip *Timajas*, Platonas dėmesis abstrakčiomis „to paties“ (tapatumo) ir „kito“ (skirtingumo) sąvokomis, dialektiškai jas analizuos ir mąstys apie jų sąveiką, jungties galimybę ir tokios jungties rezultatą.

Antai *Timajuje* kaip *to paties* ir *kito*, kitaip tariant, visiško *tapatumo* ir absoliutaus *skirtingumo*, jungties bei sąveikos rezultatas išskyla pati *būtis*, kuriai ontologiniu lygmeniu atstovauja eidai (idėjos). Jei būtų, kuri išskyla kaip tapatumo ir skirtingumo jungties rezultatas, pamėgintume nusakyti kuriuo nors tapatumo ir skirtin-

gumo sąvokas integruojančiu bei medijuojančiu („slenkstiniu“) terminu, į galvą, be jokios abejonės, pirmiausia ateitų *panašumo* sąvoka. Tad palyginti konkrečiai, visiškai nepretenzinga ir net šiek tiek „vaikiška“ draugo bei draugystės problematika vėlyvojoje Platono filosofijoje išsikristalizuoja į pamatinę filosofinę būties ir jai atstovaujančių eidų, kurių „draugiškoje“ prigimtyje paradoksaliai sujungti visiško tapatumo ir absoliutaus skirtingumo poliai, temą. Kadangi, kaip kadaise esu argumentavęs, visą Platono filosofiją dera vadinti ne tapatumo (tapatybės), o *panašumo* filosofija, ši itin svarbi aplinkybė – kartu su atožvalga į pamatinę konceptualiąją *panašumo* ir *draugystės* sąvokų sąsają – leidžia iš karto suvokti draugystės fenomeno ir jo teorinių apmąstymų reikšmę visai Platono filosofijai.

Požiūrį į draugą ir jo santykį su tuo, kam jis yra draugas, – požiūrį, tam tikru atžvilgiu labai primenantį autorines filosofijos genijaus Platono intencijas, bet vis dėlto labiau pabrėžiantį ne draugo *panašumą* į save patį, o jo *skirtingumą* nuo savęs paties, aptinkame dar senesniuose ir gilesniuose tradicinės kultūros klotuose. Net patys įvairių kalbų faktai atskleidžia ribinį, slenkstinį, „hermišką“ (hermiškai ir *hermeneutiškai* medijuotą bei medijuojantį) draugystės fenomeno ambivalentiškumą. Štai lietuviškas žodis *draugas* yra tos pačios šaknies, kaip *kitą* ir / ar *antrą* (t. y. *kitą palyginti su pirmu*) įvardijantys slavų kal-

bų žodžiai (plg. rus. *другой* „kitas“ ir lenk. *drugi* „antras“). Graikiški žodžiai *hetairos* „draugas“ ir *heteros* „kitas“ yra bendrašakniai, ir semantinėje jų sąsajoje išryškėja veikiau draugo „kitumo“, „kitoniškumo“ (ir iš jo kylančio „svetimumo“) nei draugo „tapatumo“ ar „savumo“ reikšminiai akcentai. Pagaliau ir lietuviškas daiktavardis *svečias* (kurį šiaip natūralu suvokti kaip „draugą“) yra bendrašaknis būdvardžiui *svetimas*, kurio semantikoje ir vėl ataidi kitoniškumo, skirtingumo, priešingumo ar net priešiško atspalviai.

Visi pateiktieji pavyzdžiai rodo, kad, pereinant nuo tradicinei kultūrai būdingos draugo sampratos, paliudytos leksiniuose kalbų klotuose, prie labiau apmąstyto filosofinio požiūrio į draugo bei draugystės prigimtį, draugą tarsi mėginama pamažu priartinti prie savęs paties, jį „prisijaukinti“ – sakytume (kad ir kaip neįprastai tai skambėtų), *susidraugauti su draugu*.

Tikiuosi, kad puikus Viliaus Bartninko – pirmojo Lietuvoje *Lisido* draugo – atliktas šio įstabaus Platono dialogo, kurį skaitome kaip mielą, nepretenzingą, kone vaikiškai paprastą ar net kūdikiškai naivų, ir kartu kaip mįslingą bei neperprantamai ambivalentišką tekstą, vertimas, palydėtas mąšlios ir kompetentingos filosofinės analizės, paskatins daugelį skaitytojų susidraugauti ne tik su šiuo kūriniu bei žaviais dramatiniais jo herojais, bet ir su pačiu graikiškojo originalo autoriumi bei pakylėtų jo minčių pasauliu...

Gauta: 2015-10-15

Priimta publikuoti: 2015-11-02

Autoriaus adresas:

Filosofijos istorijos ir logikos katedra

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 9/1

LT-01513 Vilnius

El. paštas: naglis.kardelis@fsf.vu.lt